

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Novi trajnostni ekonomski modeli
(raziskovalno mnenje)
(2018/C 081/08)

Poročevalka: **Anne CHASSAGNETTE**

Soporočevalec: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Zaprosilo	Evropska komisija, 7. 2. 2017
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	pododbor za nove trajnostne ekonomske modele
Datum sprejetja mnenja pododbo- ra	25. 9. 2017
Datum sprejetja mnenja na plenar- nem zasedanju	18. 10. 2017
Plenarno zasedanje št.	529
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	187/3/4

1. Sklepi in priporočila

1.1 Zaradi številnih gospodarskih, socialnih in okoljskih izzivov v Evropi se pod vprašaj postavlja ekonomski model, ki temelji na konceptu „pridobi, proizvedi, poseduj in zavrzi“.

1.2 Nastaja neke vrste hibridna ekonomija, v kateri so se poleg tradicionalne tržne strukture začeli pojavljati številni novi modeli, ki spreminjajo razmerja med proizvajalci, distributerji in potrošniki.

1.3 Poleg gospodarske donosnosti skušajo – tako se vsaj trdi – nekateri od teh novih modelov, kot so funkcionalna ekonomija, ekonomija delitve in ekonomija odgovornega financiranja, upoštevati druge odločilne izzive za ljudi in naš planet, ki so hkrati tudi ključni za trajnostni razvoj, med drugim:

- socialno pravičnost,
- participativno vodenje in
- ohranjanje naravnega kapitala.

1.4 Evropska unija ima priložnost, da s spodbujanjem teh inovacij prevzame vodilno vlogo pri inovativnih ekonomskih modelih, ki neločljivo povezujejo pojme gospodarske blaginje, kakovostne socialne zaščite in okoljske trajnosti ter opredeljujejo „evropsko blagovno znamko“. EU bi morala zato pri tem vprašanju pokazati ambicioznost.

1.5 V tem mnenju je **10 priporočil** za doseg tega cilja:

1.5.1 **V EU bi bilo treba poskrbeti za boljše usklajevanje prizadevanj na področju trajnostnega gospodarstva z oblikovanjem stalne strukture za novo trajnostno gospodarstvo.** Ta struktura mora imeti sredstva za ocenjevanje in komuniciranje, da bi lahko spremljala razvoj novih ekonomskih modelov s potencialom za trajnostni razvoj in izvajanje priporočil, predstavljenih v tem dokumentu. Takšna struktura bi olajšala dialog med različnimi deležniki na evropski ravni. EESO bi lahko k tem prizadevanjem prispeval z oblikovanjem opazovalne skupine za novo gospodarstvo, kakor je že predlagal v vrsti mnenj.

1.5.2 Javni organi v EU morajo podpreti raziskave, zlasti odgovorne raziskave in razvoj⁽¹⁾, da bi dosegli:

- boljše razumevanje dejanskih vplivov novih ekonomskih modelov z vidika trajnosti skozi ves življenjski cikel ter nadaljevanje raziskav glede ovir za razvoj novih modelov,
- razvoj kazalnikov za spremljanje novih ekonomskih modelov in njihovo večjo prepoznavnost.

1.5.3 Prepričati se je treba, da ti novi modeli dejansko ustrezajo merilom trajnosti. V okviru koncepta novega trajnega gospodarstva nekateri akterji razvijajo modele, ki niso nujno v celoti trajnostni. Komisija mora upoštevati ne samo priložnosti, ampak tudi morebitna tveganja in posledice, ki bi jih lahko imeli nekateri novi ekonomski modeli, zlasti na področju socialnih vprašanj, delovne zakonodaje in nepoštena davčne konkurence.

1.5.4 EU mora spodbujati in podpirati izobraževanje, usposabljanje in obveščanje, da bi bili vsi akterji bolje seznanjeni z novimi ekonomskimi modeli in vlogo vzdržnega financiranja. Gre za to, da se izpostavijo združljivost ter morebitne napetosti in kompromisi med izzivi trajnosti na eni strani in gospodarsko donosnostjo na drugi.

1.5.5 Komisija bi morala preučiti in dopolniti (ne pa nadomestiti) zasebne pobude za izmenjavo dobrih praks in izkušenj med inovatorji prek omrežij, spletnih platform, konferenc ipd. EESO že podpira takšne pobude, saj z Evropsko komisijo skrbi za novo platformo za krožno gospodarstvo.

1.5.6 Javni organi v EU morajo zagotoviti, da bodo imeli nosilci novih resnično trajnostnih ekonomskih modelov dostop do financiranja tako na začetku razvoja svoje dejavnosti kot tudi v kasnejših fazah. Oblikovati je treba orodja in opredelitve, da bodo lahko imeli prednostni dostop do instrumentov javnega financiranja oziroma jih bodo družbeno odgovorni vlagatelji lažje financirali.

1.5.7 Evropska komisija bi lahko preizkušanje novih modelov spodbujala s financiranjem prek sklada za inovacije, ki bi bil namenjen trajnostnim modelom in odprt za javno-zasebna partnerstva. EESO zato priporoča vzpostavitev pilotnih projektov, ki bi lahko ustvarili skupno vrednost in uporabili mreže novega gospodarstva.

1.5.8 Javni organi v EU bi morali nosilce teh novih ekonomskih modelov vključiti v obstoječe sektorske politike EU, da bi dobili večjo prepoznavnost in s tem ustvarili učinek vzvoda, ki bi spodbujal njihovo uporabo. V svežnju o mobilnosti, ki je v pripravi, bi lahko na primer podprli nove modele skupne vožnje oziroma souporabe avtomobila, s katerimi bi lahko dopolnili ponudbo javnega prevoza.

1.5.9 EU mora na splošno vzpostaviti politični, davčni in regulativni okvir, s katerim bo podprla široko uporabo teh novih trajnostnih modelov, hkrati pa tudi:

- odpraviti ovire za obravnavo tega vprašanja na politični ravni ter oblikovati jasno vizijo, v kateri bo trajnost upoštevana kot temelj posodobitve njenega socialno-ekonomskega modela;
- spodbujati vključitev družbeno-okoljskih zunanjih učinkov v ekonomsko razmišljanje in doseči, da se obdavčitev v državah članicah usmeri v okoljske davke. Če zunanji učinki ne bodo vključeni v ceno, bodo proizvodi in storitve linearnega gospodarstva še naprej prevladovali v naših gospodarstvih;
- oblikovati regulativni okvir, ki bo spodbujal trajnostno potrošnjo in proizvodnjo ter povečal preglednost in odgovornost obstoječih in nastajajočih verig, da bi se lahko družbeno-okoljski učinki upoštevali vzdolž celotne vrednostne verige.

1.5.10 Na novo bi bilo treba zastaviti način delovanja finančnega sektorja, da bi postal trajnosten, in drugače opredeliti pojem tveganja: vanj bi bilo treba vključiti dolgoročna, okoljska in socialna vprašanja ter vprašanja mikro- in makroupravljanja. V tej prenovi morajo sodelovati vsi akterji finančne vrednostne verige (potrošniki, banke, vlagatelji, regulativni organi, vlade). Tako bo mogoče bolje uskladiti rezultate glede naložb in posojil na eni strani ter

⁽¹⁾ Na primer v okviru 9. okvirnega programa za obdobje 2021–2027.

pričakovanja odgovornih potrošnikov na drugi. EESO predlaga oblikovanje platforme (vozlišča), prek katere bi potrošniki dobili objektivne informacije o teh vprašanjih in smernice.

2. Splošne ugotovitve: potreba po spodbujanju inovatorjev, ki so nosilci novih trajnostnih ekonomskih modelov v Evropi

2.1 Vse pogosteje se pojavljajo vprašanja o **trajnosti našega ekonomskega modela**: ali lahko zadovolji potrebe sedanjih generacij, ne da bi ogrozil zmožnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje potrebe ⁽²⁾?

2.2 **Na gospodarski ravni** je množična brezposelnost, ki je še vedno prisotna v nekaterih državah, razkrila težave, s katerimi se srečujejo skupine prebivalstva pri dostopanju do trga dela, ki se naglo spreminja. S padcem kupne moči in šibko rastjo v nekaterih razvitih državah se zastavljajo vprašanja glede ciljev našega ekonomskega modela.

2.3 **Na socialni ravni** se zaradi poglobljanja neenakosti pojavljajo vprašanja o razporeditvi in pravični razdelitvi virov (ekonomskih in naravnih). Ker del družbe nima koristi od rasti, je treba pregledati naše **modele upravljanja**, da bi vzpostavili **bolj vključujoč in participativen ekonomski model**.

2.4 **Na okoljski ravni** se zaradi tveganj, povezanih s podnebnimi spremembami, pojavljajo vprašanja v zvezi z našo odvisnostjo od energije iz virov z največ emisijami CO₂. Linearnost naših sistemov proizvodnje in potrošnje povzroča prekomerno izkoriščanje naravnih virov in zmanjševanje biotske raznovrstnosti. Onesnaževanje, ki ga povzročajo naše gospodarske dejavnosti, vpliva na okolje in dobro počutje državljanov.

2.5 **V tem kontekstu se sedanji ekonomski model srečuje s konkurenco številnih inovatorjev, ki ponujajo „nove ekonomske modele“.**

2.5.1 Ti novi modeli, ki se lahko opirajo na nove tehnologije, zlasti digitalno tehnologijo, spreminjajo razmerja med proizvajalci, distributerji in potrošniki, ki včasih postanejo proizvajalci-odjemalci. Pretresli so nekatere tradicionalne koncepte, kot je zaposlitev, saj ponujajo bolj prožne in deljene oblike dela. Pravimo jim sicer „novi“ modeli, vendar gre v resnici lahko za ponovni pojav starih praks.

2.5.2 V tem mnenju so obravnavani vsi novi ekonomski modeli, ki naj bi poleg gospodarske donosnosti upoštevali – **ali se trdi, da upoštevajo** – tudi druge glavne izzive trajnostnega razvoja, kot so:

- **socialna pravičnost** (spoštovanje človekovega dostojanstva, širši dostop do dobrin in storitev, pravična porazdelitev virov, pravična cena, solidarnost);
- **participativen način upravljanja** (večja udeležba zaposlenih in potrošnikov v delovanju in strateškem usmerjanju podjetja, vzpostavitev sistema proizvodnje in potrošnje, ki bi bil bolj osredotočen na dejanske potrebe prebivalcev in dejanske razmere na posameznih območjih);
- **ohranitev naravnih virov in kapitala** (razlikovanje med gospodarsko blaginjo in uporabo virov ter vključevanje negativnih okoljskih zunanjih učinkov).

2.5.3 Inovativni podjetniki, ki uvajajo **nove ekonomske modele**, ki naj bi bili bolj trajnostni, se povezujejo na podlagi **številnih konceptov**, kot so krožno gospodarstvo, funkcionalna ekonomija, ekonomija delitve, gospodarstvo za skupno dobro, odgovorno financiranje itd. S tem bogatijo že ustaljen ekosistem podjetnikov, socialno ekonomijo, ki se pri svojem delovanju osredotoča predvsem na vprašanja upravljanja ter socialne in ekološke koristi. Čeprav socialne ekonomije ni mogoče obravnavati kot „novega trajnostnega“ ekonomskega modela, se pod vplivom teh inovatorjev prenavlja. **Ti novi modeli nimajo vedno istih ciljev** (nekateri se osredotočajo na okoljske, drugi na socialne vidike), **vendar pa je njihov namen ustvarjanje več vrednosti** (ekonomske, socialne, okoljske), zato jih **ne bi smeli obravnavati ločeno**.

2.6 EU bi morala **izkoristiti priložnost, da prevzame vodilno vlogo pri uvajanju trajnostnega ekonomskega modela**. **Evropski ekonomski model bi se moral še naprej spreminjati**, da bi vključeval dolgoročne izzive in ekonomsko blaginjo neločljivo povezal s konceptom trajnosti.

⁽²⁾ SC/047: Prehod na bolj trajnostno evropsko prihodnost – strategija za leto 2050 (mnenje v pripravi) (glej str. 44 tega Uradnega lista).

2.6.1 Evropski potrošniki se vse bolj zavedajo socialnih in okoljskih posledic svoje potrošnje. Pojav proizvajalca-odjemalca, zlasti na področju energije iz obnovljivih virov, prispeva k spreminjanju novih razmerij v vrednostni verigi in med proizvajalci, distributerji in potrošniki. **To se dogaja tudi znotraj gospodarskih akterjev. V finančnem sektorju, na primer, se je pojem tveganja razširil, da bi zajel tudi „nefinančna“ merila, predvsem za vrednotenje sredstev.** Nekateri upravljavci sredstev želijo tako spodbuditi podjetja, da bi – poleg svojih zakonskih obveznosti – natančno določila nekatere elemente družbene in okoljske odgovornosti. Takšna dinamika, ki je zdaj šele v zametkih, bi se morala nadaljevati in okrepiti na podlagi dejanske odgovornosti⁽³⁾. Razvoj vzdržnega financiranja je najboljši način za preusmeritev evropskega finančnega sistema, da cilj ne bo več zgolj kratkoročna stabilizacija, temveč ga bo vodilo razmišljanje o dolgoročnejšem učinku.

2.6.2 Evropa bi lahko imela veliko koristi od prevzema vodilnega položaja v tem novem gospodarstvu.

2.6.3 EU bi lahko v novih ekonomskih modelih našla rešitve za konkretne probleme. Souporaba avtomobila, ki je spremenila naš način prevoza, lahko spodbuja bolj vključujočo in bolj ekološko mobilnost. Poslovni modeli, ki so namenjeni vključevanju oseb v težkem položaju, delu prebivalstva omogočajo boljši dostop do trga dela.

2.6.4 EU bi se lahko s trajnostnim ekonomskim modelom tudi razlikovala od drugih gospodarstev, kar bi omogočilo tudi uveljavitev evropske blagovne znamke.

2.6.5 EU ima možnosti za razvoj evropskih vodilnih podjetij na teh področjih. Nekatera podjetja so se odločila za poslovni model, ki kombinira gospodarsko donosnost s trajnostnimi merili, s čimer pridobivajo oziroma so že pridobila resnično primerjalno prednost pri uveljavljanju na novih trgih.

2.6.6 Z določitvijo trajnosti kot osrednjega elementa načrtovanja posodobitve gospodarstva in reševanja političnih težav lahko EU države članice po pretresu zaradi brexita znova navduši za projekt povezovanja in človeka postavi nazaj v središče evropskega projekta.

3. Pojav novih modelov, ki obljublajo trajnost, je sicer resnična priložnost za EU, vendar pa je treba to „množenje“ dobro razumeti, da bo mogoče opredeliti in spodbuditi gonilne sile teh sprememb.

3.1 Funkcionalna ekonomija, na primer, je pojem prodaje blaga zamenjala s pojmom uporabe blaga. Posamezni potrošnik ne kupi avtomobila, temveč prek ponudnika poišče storitev mobilnosti. Z vidika trajnosti prehod z lastnine na uporabo med drugim: spodbuja ponudnike storitev, da optimizirajo vzdrževanje proizvodov, podaljšajo njihovo življenjsko dobo, zagotovijo okoljsko primerno zasnovano in jih reciklirajo; omogoča, da več potrošnikov skupaj uporablja isti proizvod in tako poveča uporabo nekaterih že narejenih proizvodov, ki niso vedno polno izkoriščeni; omogoča dostop do proizvodov po nižjih cenah, kot so cene za njihovo posedovanje.

3.2 Ekonomija delitve je pojem, ki še ni dokončno opredeljen⁽⁴⁾. Na splošno se uporablja za podjetnike, ki razvijajo digitalne platforme, preko katerih lahko fizične osebe izmenjujejo izdelke in storitve: souporaba avtomobila, najem izdelkov, nakup rabljenih izdelkov, izposoja, darila itd. Vendar pa je ta opredelitev še sporna, saj nekateri vključujejo tudi sisteme za izmenjavo med fizičnimi osebami, ki ne temeljijo na digitalnih platformah, drugi podjetja, ki dajejo svoje izdelke v najem, tretji pa izključujejo vse pobude s strani podjetij, katerih cilj je ustvarjanje dobička.

3.3 Krožno gospodarstvo se je oblikovalo kot nasprotje linearnemu modelu⁽⁵⁾. Temelji na ustvarjanju „pozitivnih vrednostnih zank“, ki omogočajo ponovno uporabo proizvodov in materialov na koncu njihove življenjske dobe v proizvodnem ciklu. V popolnem krožnem modelu imajo izdelki okoljsko primerno zasnovano, pri njihovi proizvodnji se uporabljajo obnovljivi ali reciklirani viri in odpadki iz drugih sektorjev, izdelki se ponovno uporabljajo, popravljajo in nadgrajujejo, na koncu pa reciklirajo. Prednosti krožnega gospodarstva so omejitve tveganj, zmanjšanje stroškov, dodana vrednost, zvestoba potrošnikov in motiviranost zaposlenih.

3.4 Novi ekonomski modeli, ki se imajo za trajnostne, ne nastajajo samo v okviru naštetih treh konceptov. Vendar pa ti omogočajo vsaj to, da se poudari **nejasnost nekaterih pojmov**, ki se uporabljajo za opisovanje novih ekonomskih modelov, na primer razhajanja pri opredelitvi ekonomije delitve ali njej sorodnega pojma sodelovalnega gospodarstva. Nekateri pojmi se lahko tudi prekrivajo: funkcionalna ekonomija in ekonomija delitve se lahko tako štejeta za člena v krožnem gospodarstvu.

⁽³⁾ Na to temo glej UL C 21, 21.1.2011, str. 33, kjer je podrobno opisan razvoj „družbeno odgovornih finančnih produktov“.

⁽⁴⁾ UL C 303, 19.8.2016, str. 36.

⁽⁵⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98.

3.5 Poudariti je treba tudi **razlike med podjetniki, ki razvijajo te nove ekonomske modele**: poleg velikih podjetij, ki se prenavljajo, se pojavljajo zagonska podjetja, ki si prizadevajo za eksponentno rast, socialna podjetja, ki so lahko vključena v socialno ekonomijo, skupine prostovoljcev in državljske pobude.

3.6 Nekateri podjetniki si hkrati prizadevajo za gospodarsko donosnost in doseganje okoljskih, socialnih ali upravljaljskih ciljev, trajnost umeščajo v jedro svojega projekta ter ocenjujejo svoje rezultate, da bi jih izboljšali, drugi pa ne sprejemajo tega „namenja“ glede trajnosti. Prizadevajo si predvsem za donosnost in menijo, da njihov ekonomski model pozitivno vpliva na družbo, čeprav teh učinkov ne preverjajo in jih ne poskušajo izboljšati.

3.7 Cilj novih modelov ni nujno trajnost na vseh področjih. **Podjetja, ki razvijajo ekonomske modele na podlagi krožnega gospodarstva, se pri svojih projektih osredotočajo na primer bolj na okoljska vprašanja in poskušajo čim bolj varčevati z viri.** Za trajnost sistema tudi na socialni ravni pa je treba zagotoviti, da je krožni model potrošnikom dosegljiv in cenovno dostopen. Čeprav so lahko proizvodne povezave popolnoma lokalne narave, da podpirajo lokalne vire in delovna mesta, ni izključeno, da se viri, ki se uporabljajo kot reciklirani materiali, kljub temu prevažajo na dolge razdalje. **Po drugi strani pa je lahko osnovni cilj ekonomije delitve razširitev dostopa uporabnikov do proizvoda brez kakršnihkoli okoljskih zahtev.**

3.8 **Nujno pa se je treba zavedati, da dejanski učinki novih ekonomskih modelov, ki veljajo za trajnostne, še niso znani.** Okoljske koristi platform ekonomije delitve ostajajo vprašljive. Okoljske posledice platform, ki posameznikom omogočajo dostop do izdelkov drugih oseb namesto nakupa novih izdelkov, so pogosto bolj zapletene, kot je videti na prvi pogled⁽⁶⁾. Primer je skupni prevoz na dolge razdalje, ki se pogosto ne uporablja namesto individualne vožnje z avtomobilom, temveč neposredno konkurira vožnji z vlakom. Poleg tega posamezniki pogosto kupijo rabljene izdelke, da bi povečali svojo potrošnjo, namesto da bi omejili nakup novih izdelkov. Na splošno **prehod z lastnine na uporabo ni dovolj za zmanjšanje okoljskega odtisa potrošnje in omejitev stroškov za potrošnika.** Tako podjetja, ki namesto prodaje ponujajo najem pametnih telefonov, svojim uporabnikom pogosto ponujajo hitrejše obnavljanje proizvodov in ne vzpostavijo vedno sistema za recikliranje ali ponovno uporabo.

3.9 Na koncu je treba opozoriti, da ekonomija delitve prinaša pomembna vprašanja v zvezi z monopolizacijo, varstvom podatkov, delovnim pravom, obdavčitvijo izmenjav in konkurenco s tradicionalnimi ekonomskimi modeli, kar se odraža v razpravah o platformah za nastanitev pri fizičnih osebah.

3.10 **Javni organi morajo pri zagotavljanju podpore podjetnikom, ki uvajajo inovacije na podlagi teh konceptov, kritično ocenjevati njihove namene in dejanske učinke** ter upoštevati razlike med njimi in nejasnost pojmov, ki jih uporabljajo.

4. **V zadnjem delu mnenja navajamo seznam glavnih „vzvodov“, s katerimi bi EU lahko spodbujala uporabo teh novih modelov in njihovo trajnost.**

4.1 Najprej je treba obravnavati že sprejete pobude na evropski ravni za spodbujanje teh novih ekonomskih modelov. **To vprašanje je že vzbudilo pozornost nosilcev odločanja v državah članicah in na ravni Unije.** Zato so začeli spremljati njihov razvoj, postavljati vprašanja o dejanskem prispevku novih modelov k trajnostnemu razvoju in razmišljati o javnih ukrepih, s katerimi bi lahko podprli modele z največjim učinkom.

4.1.1 **Na ravni Evropske komisije** se obravnava več področij v okviru njenega sporočila o pametni, inovativni in trajnostni industriji, ki predvideva sprejem celostne strategije za konkurenčnost industrije z aktivno vlogo vseh deležnikov ter prevzemanje odgovornosti posameznikov:

- niz ukrepov iz svežnja o krožnem gospodarstvu⁽⁷⁾, ki zajema predloge za pregled zakonodaje o odpadkih in podroben akcijski načrt za krožno gospodarstvo ter vsebuje ukrepe, predvidene do leta 2018,
- platforma evropskih deležnikov za krožno gospodarstvo za spodbujanje izmenjave in prepoznavnosti dobre prakse med deležniki ter mreženje,

⁽⁶⁾ Inštitut za trajnostni razvoj in mednarodne odnose IDDRI: Ekonomija delitve, izzivi in priložnosti za ekološki prehod.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.

- evropska agenda za regulacijo sodelovalnega gospodarstva ⁽⁸⁾ in spletnih platform ⁽⁹⁾,
- raziskave na temo trajnosti ekonomije delitve in industrijske ekologije,
- razvoj prostovoljnih smernic za razpise za zbiranje ponudb v okviru javnih naročil,
- strokovna skupina na visoki ravni o vzdržnem financiranju bo do konca leta 2017 pripravila priporočila za jasno vključitev vzdržnega financiranja v strategijo Evropske unije in v unijo kapitalskih trgov.

4.1.2 EESO je že sprejel mnenja o funkcionalni ekonomiji ⁽¹⁰⁾, ekonomiji delitve in sorodnem pojmu sodelovalnega gospodarstva ⁽¹¹⁾, krožnem gospodarstvu ⁽¹²⁾, inovacijah kot gonilni sili novih ekonomskih modelov ⁽¹³⁾ in gospodarstvu za skupno dobro ⁽¹⁴⁾. V teh mnenjih je poudarjeno naslednje:

- potencial za trajnost teh novih modelov in potreba po bolj poglobljeni analizi njihovih dejanskih vplivov,
- potreba po podpiranju podjetij, ki dejansko sprejemajo teritorialne, sodelovalne, ekološke in socialne modele.

4.2 Ta mnenja vsebujejo predloge ukrepov, ki jih lahko sprejmejo javni organi, da bi podprli razvoj podjetij, ki uvajajo nove ekonomske modele, ki so tudi trajnostni. V spodnjem seznamu je povzetek teh sklopov ukrepov, dodane pa so še druge ideje, ki so se pojavile med razpravami v zvezi s tem mnenjem.

4.2.1 Najprej je treba **ustvariti stalno strukturo za nove ekonomske modele** s trajnostnim potencialom, ki bi bila zadolžena za spremljanje njihovega razvoja in izvajanje priporočil iz prejšnjih mnenj. V to strukturo bi morale biti vključene evropske institucije, predvsem Komisija in EESO, pa tudi združenja inovativnih podjetij, sindikalne organizacije, združenja in raziskovalci.

4.2.2 Evropski javni organi bi morali prispevati k boljšemu razumevanju in boljšemu spremljanju tega razvoja.

4.2.2.1 V ta namen bi lahko Komisija povečala svoj prispevek za raziskave, zlasti za odgovorne raziskave, da se **izboljša razumevanje dejanskih socialnih in okoljskih vplivov novih ekonomskih modelov** in ovir za njihov razvoj. Tako bi lahko pojasnili nejasnosti, povezane s številnimi od teh pojmov. Pri tem delu bi morali sodelovati vsi deležniki procesa raziskav in inovacij, da bi bile izhodišče ravno njihove izkušnje.

4.2.2.2 Na evropski ravni (Eurostat) in tudi v državah članicah (statistični uradi) je pomembno **oblikovati kazalnike in statistike**, s katerimi bi lahko te modele spremljali in **povečali njihovo prepoznavnost**.

4.2.2.3 Eden od ključnih vzvodov za zagotovitev razvoja novih ekonomskih modelov je spodbujanje izobraževanja in usposabljanja različnih deležnikov, da bi povečali njihovo seznanjenost s temi modeli in povečali njihovo prepoznavnost. Danes je delež novih trajnostnih ekonomskih modelov v evropskem gospodarstvu še omejen. Pogosto jih ovirajo že uveljavljeni sistemi in mehanizmi ter pomanjkanje znanja o izzivih, ki so povezani z njimi. Zato bi bilo koristno pripraviti usposabljanje za:

- **nosilce javnega odločanja in njihove uprave**, na primer za usposabljanje o oblikovanju povabil k oddaji ponudb, ki bi spodbujala podjetja, vključena v nove trajnostne ekonomske modele,

⁽⁸⁾ COM(2016) 356 final.

⁽⁹⁾ COM(2016) 288 final.

⁽¹⁰⁾ UL C 75, 10.3.2017, str. 1.

⁽¹¹⁾ UL C 75, 10.3.2017, str. 33; UL C 303, 19.8.2016, str. 36; UL C 177, 11.6.2014, str. 1.

⁽¹²⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98, in UL C 230, 14.7.2015, str. 91.

⁽¹³⁾ UL C 303, 19.8.2016, str. 28.

⁽¹⁴⁾ UL C 13, 15.1.2016, str. 26.

- **inovativna podjetja**, s spodbujanjem inkubatorjev, naj pripravijo usposabljanje na področju trajnosti, npr. o ponovni uporabi dobrin,
- **vsa podjetja, zlasti MSP**, da bi jih seznanili z inovativnimi in trajnostnimi ekonomskimi modeli,
- **zaposlene in uslužbenke v sektorjih, ki se spreminjajo ali prestrukturirajo**, da bi jim pomagali pridobiti znanje in spretnosti, ki so potrebni v novih ekonomskih modelih in za izzive na področju trajnosti,
- **državljanke in potrošnike**, s programom ozaveščanja o novih ekonomskih modelih in njihovih produktih.

4.2.3 Poleg spremljanja in boljšega razumevanja teh modelov je treba uporabiti tudi druge vzvode:

4.2.3.1 Nepogrešljivo je **spodbujanje izmenjave dobrih praks in izkušenj med inovatorji – in z raziskovalci** – prek spletnih omrežij in platform. Pri nekaterih novih ekonomskih modelih že potekajo zasebne pobude. Komisija bi morala preučiti, kako jih lahko podpre in dopolni, ne da bi prevzela njihovo delo, ter se jim pridružiti, da bi te inovacije bolje razumeli in vzpostavili dialog z inovatorji. Pri drugih ekonomskih modelih se takšne pobude stežka pojavljajo, zlasti ker primanjkuje kadrovskih in finančnih virov. Komisija bi jim morala nuditi večjo podporo in se jim tudi pridružiti.

4.2.3.2 Med nalogami teh mrež bi moral biti tudi **lažji dostop inovatorjev do evropskih podpornih mehanizmov, do katerih imajo pravico**. Podjetja nosilci novih trajnostnih ekonomskih modelov so pogosto MSP, ki se pritožujejo zaradi težav, ki jih imajo z razumevanjem zapletenih postopkov EU.

4.2.3.3 Komisija bi lahko **trajnostnim ekonomskim modelom prednostno zagotovila dostop do financiranja s povabili k oddaji ponudb, namenjenimi inovacijam**. Prepričati bi se tudi morala, da javna naročila niso nesorazmerna ovira nosilcem novih trajnostnih ekonomskih modelov in si zamisliti mehanizem odstopanja, s katerim bi jih zaščitili pred konkurenti, s katerimi ne morejo tekmovati. Običajni viri financiranja inovacij, zasebni ali javni, slabo poznajo te nove modele, oklevajo pri njihovi podpori in ne cenijo njihovih družbenih in okoljskih koristi. Evropska komisija mora bolje analizirati težave pri dostopanju novih trajnostnih ekonomskih modelov do financiranja in pripraviti priporočila o tem, kako jih odpraviti. Razmislila bi lahko tudi o pojavu alternativnih valut (virtualnih, družbenih) in vlogi, ki bi jo te lahko imele za podpiranje teh modelov.

4.2.3.4 **Novi trajnostni ekonomski modeli bodo za svoj razvoj potrebovali preizkušanje**. V nekaterih primerih – kot na področju mobilnosti in industrijske ekologije – mora to preizkušanje potekati v partnerstvu z javnimi organi. Evropska komisija lahko spodbuja preizkušanje novih modelov s financiranjem prek sklada za financiranje inovacij, ki je namenjen trajnostnim modelom in odprt za javno-zasebna partnerstva. Predvsem mora zagotoviti, da bo preizkušanje potekalo tudi na podeželskih in primestnih območjih in ne samo v velikih mestnih središčih.

4.2.3.5 Pridobljene izkušnje bi morale pomagati pri ugotavljanju **novih potreb po standardizaciji pa tudi ugotavljanju standardov in predpisov, ki preprečujejo pojav določenih inovativnih modelov**. Uskladiti jih je treba z inovacijami, podobno kot velja za postopek odobritve novih proizvodov in storitev v gradbeništvu. Podjetja, ki so povezana z novimi ekonomskimi modeli, so večinoma MSP, ki nimajo vedno možnosti obvladati delovne obremenitve, ki jih prinašajo standardi.

4.2.3.6 **Tudi vključevanje novih modelov v sektorske politike EU je pomemben vzvod za spodbujanje njihovega razvoja**. Nove platforme za izmenjavo izdelkov med fizičnimi osebami in podjetji funkcionalne ekonomije bi morale veljati za akterje preprečevanja nastajanja odpadkov, zato bi jih morali podpreti v okviru evropskih politik, ki spodbujajo krožno gospodarstvo. V tem primeru ne gre za uvajanje novih pobud ali sektorskih predpisov, temveč za vključevanje novih ekonomskih modelov v okvir nove industrijske strategije⁽¹⁵⁾ in obstoječih sektorskih politik.

4.2.3.7 **Komisija mora upoštevati morebitne posledice, ki bi jih lahko imeli nekateri novi ekonomski modeli, zlasti glede socialnih vprašanj, delovne zakonodaje in nepoštenih davčnih konkuren**. Kar zadeva sodelovalno gospodarstvo, mora Evropska unija nadaljevati spremljanje in prizadevanja za uskladitev na evropski ravni.

⁽¹⁵⁾ COM(2017) 479 final.

4.2.4 Splošno gledano se novi trajnostni ekonomski modeli ne bodo mogli razvijati, če podjetja in podjetniki ne bodo verjeli, da bodo smiselni z ekonomskega vidika v EU leta 2030 ali leta 2050. Zato je treba **trajnost upoštevati kot horizontalni cilj EU. Politični, davčni in regulativni okvir EU mora zagotoviti večjo prepoznavnost, da bo moč usmerjati ukrepe gospodarskih akterjev, javnih organov in civilne družbe.** Zato se v tem mnenju predlaga naslednje:

- **odpraviti je treba ovire za obravnavo tega vprašanja na politični ravni in upoštevati trajnost kot horizontalno merilo, ki bo omogočilo posodobitev evropskega gospodarstva.** Gre za uskladitev evropskih politik z merili trajnosti, ki jih je treba vključiti v zakonodajo. Za vse nove predpise bi lahko zahtevali tudi strožje preverjanje z vidika trajnosti. Na politični ravni mora EU oblikovati močno sporočilo, s katerim bo pokazala svojo podporo trajnostnemu razvoju in dokazala svoj vodilni položaj. To je treba doseči z vključitvijo ciljev trajnostnega razvoja v novo strategijo Evrope do leta 2030, in sicer s sprejetjem omejenega sklopa kazalnikov uspešnosti EU in kazalnikov, ki presegajo BDP, ter z njihovo vključitvijo v evropski semester;
- **socialno-okoljske zunanje učinke je treba vključiti v ekonomski sistem s spodbujanjem držav članic k večji uporabi okoljskih davkov** ⁽¹⁶⁾ **in odpravi neekoloških subvencij.** Na evropski ravni je treba okrepiti signal glede cen ogljika, zlasti z reformo sistema ETS ali z dopolnilnimi ukrepi na nacionalni ravni v energetskem sektorju, ki proizvaja 60 % emisij CO₂. S tem vključevanjem bi lahko trajnostni proizvodi in tehnologije, ki zmanjšujejo te zunanje učinke in katerih proizvodnja je zato včasih dražja, postali bolj konkurenčni;
- **oblikovati je treba regulativni okvir za spodbujanje trajnostne proizvodnje in potrošnje** (standardi za okoljsko primerno zasnovano, podaljšanje življenjske dobe izdelkov, energijske oznake, cilji glede preprečevanja nastajanja odpadkov, boj proti onesnaževanju, standardi glede energetske učinkovitosti stavb itd.). Obstoječa zakonodaja o okoljsko primernih zasnovanih proizvodih, na primer, danes ne zadostuje ⁽¹⁷⁾. Standarde je treba prilagoditi posebnemu položaju MSP („test MSP“).

4.2.4.1 **Nazadnje, potrebne so spremembe v načinu delovanja finančnega sektorja, da se zagotovi trajnost ter okoljski in družbeni izzivi jasno vključijo v izbor naložb in pojem tveganja** v okviru bonitetnih zahtev in standardov solventnosti. Ta proces se je že začel pri družbeno odgovornih vlagateljih in v nekaterih velikih podjetjih, in sicer z idejo o „celostnem razmišljanju“ pri sprejemanju strateških in operativnih odločitev ⁽¹⁸⁾. V praksi bi tak razmislek lahko privedel tudi do:

- zmanjšanja kratkoročnega razmišljanja, pri čemer bi se na primer varčevalce bolj vključilo v nakup dolgoročnih finančnih produktov,
- podpore uvedbi odprtokodnih rešitev in računalniških programov v finančnem sektorju, da se podpre zdrava konkurenca,
- spodbujanja uskladitve meril finančnotehnoloških podjetij z merili trajnosti,
- okrepitev poročanja o izzivih glede trajnosti (podpora okoljskim ocenam oziroma certifikatom) v podjetjih in finančnih institucijah (glej priporočila projektne skupine za poročanje o podnebnih spremembah (angl. *Taskforce on Climate Disclosure*) na to temo);
- vključitve meril glede trajnosti v fiduciarne obveznosti,
- izvedbe preverjanja prihodnjih evropskih finančnih predpisov z vidika trajnosti.

V Bruslju, 18. oktobra 2017

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Georges DASSIS

⁽¹⁶⁾ UL C 226, 16.7.2014, str. 1.

⁽¹⁷⁾ Delovni načrt za okoljsko primerno zasnovano za obdobje 2016–2019.

⁽¹⁸⁾ Delo strokovne skupine na visoki ravni o vzdržnem financiranju.